

Derol Pol yahde he himbe Rooma

Habaru dow derol ngool

Pol, lilaado Iisa *Almasiihu winndi derol ngool yahde he goondinbe Iisa *Almasiihu wonbe nder huɓeere *Rooma. Daliila arano binndol maggol woni anniya mo o woodi ngam warde semmbindinde goondinbe tawaabe *Rooma. Daliila didaabo oon woni, omo hidi tokkirde *Rooma, o yeha o gollowa Espaniya. O haalana be duu ko o waɗi anniya yaldude balla ka goondinbe *Ursaliima kawrana. Nder derol ngool duu, Pol hollii ko goondinol Iisa *Almasiihu kam hisinta neddo. Downtanaade tilsi-nooje *Tawreeta tan hisintaa neddo. Himbe, forba Alla hokki be kisinam (Rooma 3.23-24 ; 6.23).

Ko winndaa nder derol ngool :

Cannooje e dartinaaku yuwngu to Alla (1.1-17)

Hakke himbe fuu e haaju kisinam (1.18-4.25)

Mbuurnam kesam daliila Iisa Almasiihu (5.1-8.39)

Ko Alla nufanii Isra'el (9.1-11.36)

Mbuurnam dam goondinbe Iisa kaani gaɗa (12.1-15.13)

Cannooje e haala Pol cakitiika (15.14-16.27)

¹ Miin Pol, maccuɗo Iisa *Almasiihu, mo Alla noddii ngam laatoo lilaado makko. Miin mo Alla subii, waajoo *Habaru lobbo filla dow Iisa *Almasiihu winndi derol ngool. ² *Habaru lobbo mo mbaajotoomi oo woni habaru mo illa fil'ajal Alla fodaninoo en nder dewte ceniide har kundule annabiibe mum. ³ Habaru oo walaana no haala dow Biyiiko, Iisa *Almasiihu Joomiraawo meedfen, mo har bii-aadamaaku wurtaakina nder lenyol Daawda.

⁴ Amma har *Ruuhu Ceniido tabbintinaama ko o *Bii-Alla, wakkati mo nder baawde *Ruuhu Ceniido o um-mintina he maayde. ⁵ Alla barkindini kam wadi kam lilaado dow innde Iisa *Almasiihu heba be kanaa *Yahu-dankoo be fuu ngoondina mo tokka ko o wi'i dum'en. ⁶ Onon, be Alla noddi warta tokkuba Iisa *Almasiihu, onon duu, odon limtee nder maabe. ⁷ On fuu wonbe *Rooma, be Alla horsini, noddi dum'en ngam ngartaa himbe mum, mido sanna on. Alla *Baabiraawo meeden, he Iisa *Almasiihu Joomiraawo meeden hokka on jam e moyyere.

Pol haabi sanne hi'aay goondinbe Rooma

⁸ Duuniyaaru fuu nani filla goondinol moodon. Ngam majjum wadi, mido yetta Alla daliila Iisa *Almasiihu ngam moodon. ⁹ Alla, mo ngollananmi he berne am fuu, nder waaju *Habarar lobbo, habaru Biyiiko, no anndi ko nder du'aa'u am fuu, mido miccitu he moodon. ¹⁰ Mido eela Alla, nde hidi, jabi hoynana kam laawol no mi warirta to moodon. ¹¹ Mido hidi hi'ude on sanne ngam mi walla on kebon kokkal ngal *Ruuhu Ceniido hokkata heba cemmido. ¹² Kaden, mido hidi mi tawee hakkune moodon faa cemmindinodiren nder goondinol ngol kawtuuden ngool.

¹³ Banndiraabe, mido hidi paamon ko mi siryake kile keewde ngam warde to moodon amma faa warde hannden mi hebaay laawol majjum. Mido hidi golle am ngada barke hakkune moodon hano no de ngadiri barke hakkune wobe. ¹⁴ Waajibi non, teddorgal yahde to himbe fuu no dow gi'al daane am. Teddorgal yahde to tawaabe nder huweere naa nder ladde, teddorgal yahde to janngube he be njanngaay, dum fuu no dow am. ¹⁵ Ndenne, daliila kujje dee fuu wadi, mido hari warde waajaade on *Habarar lobbo oo, onon tawaabe *Rooma.

Baawde Habaru lobbo

¹⁶ Waaju *Habaru lobbo hanaa semteene non to am, ngam *Habaru lobbo oo woni baawde Alla jottinooje goondindo fuu he kisinam. Arannde nii *Yahudankooḃe, nden ḃe kanaa *Yahudankooḃe. ¹⁷ Ngam *Habaru lobbo wanningini dartinaaku yuwngu to Alla keḃeteengu daliila goondinol tan. Ngam nii woni no ḃum winndiraa wi'aa : *Jom dartinaaku wuuran daliila goondinol mum.**

Jikku boppuḃo Alla

¹⁸ Illa dow, Alla wanningini tikkere mum ngam ḃiḃḃe aadama ngaḃi hakke, iḃe nder gaḃol oonyaare. Har oonyaare maḃḃe duu iḃe kaḃa goonga wanningude. ¹⁹ Nde goonga, ko neḃḃo waawi anndude dow Alla fuu no laaḃani ḃe. Alla he hoore mum holli ḃe ḃum. ²⁰ Goonga non ko woni he makko fuu hitere waawaa hi'ude ḃum. Amma illa fudḃorde o holli ko kam no Alla. O holli baawde makko dow ko o tagi fuu. Ngam majjum waḃi nde nii ḃum taykaama, ḃum daaraama ḃe ngalaa ko ḃe mbi'a. ²¹ Baa nii ko iḃe anndi Alla, ḃum fuu waḃaay ḃe njetta mo, ḃe teddina mo no foti o teddiniree. Be tokkitii taykaaki meere faa ḃe mbini, ko'e maḃḃe mbaati, ḃerde maḃḃe duu niḃḃi. ²² Iḃe mbi'a ko kam'en no jom'en hakkillo, jaa ḃe haḃḃaabe. ²³ Fadde maḃḃe rewude Alla jom teddungal, Duumiidḃo faa abada abadin, tooruuje gaḃaade nder nanndi neḃḃo maayoowo, naa pooli, naa dabbaaji, naa bolle, ḃe tinni iḃe ndewa. ²⁴ Ngam majjum waḃi Alla duu acci ḃe tokki muuyde ḃerde maḃḃe tunnude faa ḃe pekiti ḃalli maḃḃe he tuuni jeenu. ²⁵ Be mbattiti goonga Alla he fewre. Be teddini ko tagaa ḃum, ḃe ndewi ḃum. Be mboppi Taguḃo huune fuu oon, potuḃo yetteede faa abada! Teddungal laatanoo mo

* 1:17 1.17 Habakuk 2.4

faa abada abadin. Aamiin! ²⁶ Ngam majjum Alla acci, ße tokka muuyde ßerde maßße, ße ngada ko waðude ko semtini. Rewße maßße acci ko dagii, ko anndanoo, kam woni debbo hawra he gorko, rewße maßße hakkune mum'en tefodirta. ²⁷ Non duu worße maßße acci ko dagii ko anndanoo, kam woni gorko hawra he debbo, worße maßße hakkune mum'en tefodirta. Nii waði ko ße poodani ko'e maßße kiite potuße dey-dey he golle maßße nyidduße. ²⁸ Ko nii ße calii wondude he anndal Alla, Alla duu accidi ße he hakkillooji maßße benbaadi ði ngalaa fuu nafakka gom, ße ngadi ko haanaa waðeede. ²⁹ Iße keewi iri rafi dartinaaku fuu, iri haasidaaku fuu he ir caðal fuu. Iße keewi borondi, suuno, ittodirol yonki, he habdo. Iße keewi yoyre he iri laru fuu, nyo'oore bonnoore innde he rafi herseene. ³⁰ Iße mbi'odira haalaaji bonði, ße wayße Alla, ße toonyotooße, ße yettooße ko'e, ße hiðuße innde. Iße nyenyi nder gaðol bone. Iße murta he saarooße maßße. ³¹ Be ngalaa basiira, haala maßße yottataako, ße koolnaaki, ße ngalaa yurmeene fuu. ³² Baa nii ko iße anndi ko Alla wi'i waðooße iri gollleeji ði fuu maayde woni mbaka mum'en, ße accaay waðude ko boni. Iße njardii duu he waðooße ko boni.

2

Filla kiite Alla

¹ Ko nii waði ßii-aadama fuu no woodi anndal dow dartinaaku Alla, ndenne aan peloowo goððo, baa nii a moy non, walaa fuu no coptirtodaa. Ndenne, nde a felii goððo, a libi hoore maa ngam aan he hoore maadfa adfa waða kujje ðee. ² Eðen anndi ko kiite ðe Alla tayi fuu no poti dey-dey he waðooße golle bonde. ³ Aan peloowo waðooße golle bonde, tawi duu aan he hoore maadfa adfa waða ir majje, he giide maadfa adfa miila ko

a hisan kiite Alla naa ? ⁴ Naa a yawi d'uudal moyyere Alla, munyal makko, he ko o yaawaa bonude he maada ? Ndenne a anndaa ko moyyere Alla no wada tuuba ? ⁵ Amma tiid'al nyiraaku he berne baleeraaku maada wadi kawrand'aa hoore maa kiite gonde no ndoomi ma nyannde fuu tikkere Alla wanngi. Nyalaane ndee nder mum kiite makko dartiide wanngintee. ⁶ Alla yoban ned'fo fuu dow golle mum.* ⁷ Tittinkiniibe ngolli ko woodi ngam tefude teddungal, darja e mburnam ndu-umiidam, bee ngoni be Alla hokkata laawol wuurdude he mum faa abada abidin. ⁸ Amma hid'ube ko'e mum'en tan calii goonga, peji he wad'ude bononda, tikkere he mone ngoni mbaka mab'be. ⁹ Torra he billaare ngoodani gafoowo ko boni fuu. *Yahudankoo'be artiree ginan, nden ko be kanaa *Yahudankoo'be tokkinee. ¹⁰ Amma darja, teddungal e jam ngoni mbaka gafoowo ko woodi fuu. *Yahudankoo'be artiree ginan, nden ko be kanaa *Yahudankoo'be tokkinee. ¹¹ Ngam Alla walaa hedran-hedran.

¹² Ned'fo fuu wadi hakke ngam anndaa ko winndaa nder *Tawreeta, joomum no hiitete kiite maayde baa nii ko anndaano *Tawreeta. Ned'fo fuu anndi ko *Tawreeta wi'i, dey wadi hakke, no wad'antee kiite dey-dey dow ko *Tawreeta wi'i. ¹³ Hanaa nanube ko *Tawreeta wi'i ngoni jom'en dartinaaku yeeso Alla, amma tokkuba ngolli ko nde wi'i, kam'en ngoni jom'en dartinaaku yeeso Alla. ¹⁴ Mo hanaa Yahudanke, baa nii anndaa ko *Tawreeta wi'i, nde nii wadi ko *Tawreeta tilsini wad'ee nder rafi anndal mum, too d'um no holla ko joomum no anndi ko haani wad'eede, baa nii ko anndaano ko *Tawreeta wi'i. ¹⁵ Ko o wadi d'um no holla ko *Tawreeta wi'i fuu no winndaa nder berne makko. Hanaa nder berne makko tan, id'um winndaa duu nder berne ned'fo fuu mo hanaa

* 2:6 2.6Jabuura 62.13

Yahudanke. Berde maɓɓe no kolla ko ɗum goonga ngam wakkatiiji gom miilooji maɓɓe no pela ɓe, wakkatiiji gom duu idɪ lamna ɓe. ¹⁶ Ngam majjum waɗi hano no *Habarū lobbo mo ngonmi miɗo waajoo wi'iri ɗum, non ɗum laatoytoo nyannde Alla tokkirta har iisa *Almasiihu hiito ko suuɗi fuu nder ɓerde himbe.

*Jonnde Yahudankoo*ɓe he Tawreeta

¹⁷ Aan, bi'oowo aan he hoore maa, a Yahudanke. Aan mo wakkili hoore mum he *Tawreeta, aan piyoowo gabaare dow kawtal mum he Alla. ¹⁸ Aan annduɗo muuyɗe Alla, aan mo nder nawtoraade he ko *Tawreeta wi'i waawi suɓaade ko woodi. ¹⁹ Aan tabbintinɗo ko aɗa waawi ɗowi bumɗo, aan tabbintinɗo ko a jeyngol ngam yeynanande wonɓe nder nimre. ²⁰ Aan ekkintinoowo ɓe ngalaa anndal, jannginoowo sukaaɓe ngam aɗa jogii goonga he anndal kuubungal tawaangal nder *Tawreeta. ²¹ Aan ekkintinoowo wobɓe, a ekkintintaa hoore maadɗa. Aɗa fooda noppi himbe to ɓe mbujju, amma aan he hoore maadɗa aɗa wujja. ²² Aɗa fooda noppi himbe ngam to ɓe jeenu, amma aan aɗa yeena. Aɗa harmini tooruuje, amma aɗa wujja nder cuuɗi majje. ²³ Aɗa fiira *Tawreeta gabaare, amma a ɗowntantaako ko nde wi'i. Ndenne, a hokkaay Alla teddungal mum. ²⁴ Ngam no winndaa wi'aa : *Daliila mo*ɗon waɗi ko ɓe kanaa *Yahudankooɓe no mbonna innde Alla.†

²⁵ Tabbat juulnol no nafee, nde nii a ɗowntaniidɗo ko *Tawreeta wi'i. Amma nde nii a hanaa ɗowntaniidɗo ko *Tawreeta wi'i, baa nii ko a juulnaaɗo, aan he mo juulnaaka fuu no go'o. ²⁶ Alal misaali mo juulnaaka gom no ɗowntanoo ko *Tawreeta wi'i, Alla daarata joomum hano no juulnaaɗo naa ? ²⁷ Mo juulnaaka oo, ɗowntaniidɗo ko *Tawreeta wi'i oo, kam waɗante kiite. Aan juulnaaɗo,

† 2:24 2.24 Esaaya 52.5

jogiido *Tawreeta muɓɓo binndaadɔ amma no murta he ko *Tawreeta wi'i. ²⁸ Yahudanke goonga e goonga hanaa mo dow ɓanndu mum tan hollata ko kam no Yahudanke, kaden juulnol goonga e goonga hanaa juulnol ngol waɗetee dow ɓanndu gorko. ²⁹ Ndenne, Yahudanke goonga e goonga woni laatiidɔ Yahudanke nder ɓerne mum. Juulnol goonga e goonga woni juulnol ngol *Ruuhu Alla waɗata nder ɓerne nedɗo. Juulnol ngool yuwaay nder tilsinooje binndaadɛ. Ir nedɗo oo Alla manata ɗum, hanaa ɓii-aadama.

3

¹ Ndenne, nde nii woni no waɗa, nafakka kaye Yahudanke woodi? Dume juulnol nafiri? ² Nde en etii en ndaari nder laabi keewɗi, ko Yahudanke ɓurdi mo hanaa Yahudanke no ɗuudi. Misaali seɗɗa gom nii, *Yahudankooɓe Alla halfini haala mum. ³ Goonga non, wɓɓe nder maɓɓe kolaaki Alla, amma baa nii ko ɓe koolaaki mo, ɗum waawaa bonnude fuy nder ko Alla no kolniidɔ. ⁴ Ndenne, nedɗo fuu faama ko Alla woni goonga, himɓe ngoni fenooɓe. Hano no ɗum winndiraa wi'aa :

Aan Alla nde a haali,

nedɗo fuu no anndi ko a haali goonga.

*Nde a felaama duu, aan hepta goonga.**

⁵ Nde nii rafi dartinaaku meedɛn no laatoo laawol tabbintinol dartinaaku Alla, ndenne ɗume woodi ko mbi'eten kaden? Nde nii Alla jippinii tikkere mum dow meedɛn, en mbi'an ko o hanaa jom dartinaaku naa? Ko mi wi'i ɗum no miiloo ɓii-aadama. ⁶ En mbaawaa wi'ude ɗum he Alla, ngam nde nii Alla hanaa jom dartinaaku, noy o hiitorto duuniyaaru? ⁷ Nde fewre am walli himɓe ngi'a goonga Alla yaasin laabɗo, nde nde waɗi ɓe teddina

* 3:4 3.4 Jabuura 51.6

mo, ndenne dume wadfi hannden mido hiitee hano mi gaɗoowo hakke? ⁸ Nde nii non, sey tinnoden nder wadude ko woodaa ngam dum laatoo laawol wurtinde ko woodfi. Goonga non wobbbe no mbi'an ko en mbi'iri nii amma dum hanaa goonga, dum kuddi tan. Ir himbbe bee no ngadantee kiite dey-dey golle mum'en.

Jom dartinaaku fuu walaa

⁹ Enen *Yahudankooɓe, dume mbi'eten? Eɗen ɓuri ɓe kanaa *Yahudankooɓe naa? Too, en ɓuraa ɓe baa fuy! En artiino en mbi'i ko Yahudanke he mo hanaa Yahudanke fuu no nder maccangaaku hakke. ¹⁰ Hano no dum winndiraa wi'aa:

Jom dartinaaku walaa, baa gooto.

¹¹ *Walaa gooto, gooduɗo faamu,
naa gooto tefoowo yeeso Alla.*

¹² *Be fuu ɓe mbinake*

Be fuu ɓe mboni.

Walaa baa gooto gaɗoowo ko woodfi.

Baa gooto walaa.†

¹³ *Kunndule mabbbe no nanndi he annyeeje omtiiɗe.*

Iɓe nawtoro ɗemle belɗe ngam hiilude himbbe.

Toni mabbbe no keewi tooke hano firsoori.‡

¹⁴ *Kunndule mabbbe no keewi kuddi he haalaaji mettudi.§*

¹⁵ *Koyɗe mabbbe no karganoo rufude yiiyam.*

¹⁶ *To ɓe pa'i fuu, bononda e mettorgal berne no tokki ɓe,*

*¹⁷ ɓe anndaa laawol wadude jam.**

¹⁸ *Kulol Alla walaa nder ɓerɗe mabbbe baa seɗɗa.†*

¹⁹ Eɗen anndi huune fuu ko *Tawreeta wi'i, nde wi'aanaa dum na ngam wonbbe no ɗowntanoo ko nde wi'i. Neɗɗo fuu waawaa wi'ude ko kam wad'aay hakke.

† 3:12 3.10-12 Jabuura 14.1-3 ; 53.2-4 ‡ 3:13 3.13 Jabuura 5.10 § 3:14
3.14 Jabuura 10.7 * 3:17 3.15-17 Esaaya 59.7-8 † 3:18 3.18 Jabuura 36.2

Ndenne, himbe fuu no kaani paama ko kam'en ngaɗi hakke yeeso Alla. ²⁰ Walaa tokkuɗo ko *Tawreeta wi'i daaroyteeɗo jom dartinaaku yeeso Alla, ngam no tokki *Tawreeta. *Tawreeta waɗataa neɗɗo jom dartinaaku amma nde hollataana himbe ɗume woni hakke.

Keɓol dartinaaku har goonɗinol

²¹ Alla wanngini hannden laawol keɓol dartinaaku mum. Dartinaaku nguu hanaa har *Tawreeta, ngu heɓirtee baa nii ko *Tawreeta he dewte annabiibe ceedanake ngu. ²² Dartinaaku yuwngu to Alla nguu no heɓee daliila goonɗinde Iisa *Almasiihu. Neɗɗo fuu goonɗini *Almasiihu, Alla wartiran ɗum jom dartinaaku. Alla walaa hedran-hedran. ²³ Himbe fuu ngaɗi hakke, ɓe fuu ɓe mbaawaa keɓi dartinaaku Alla. ²⁴ Amma joonin Alla wartiri neɗɗo meedɗen fuu jom dartinaaku daliila moyyere nde o waɗani en forba. Hakke neɗɗo meedɗen fuu moytaama yeeso makko nder barke dimɗinol ngol *Almasiihu waɗani en. ²⁵ Alla lili mo ngam o laatoo *sadaka heɓa neɗɗo fuu goonɗini mo hakke mum moytee daliila yiyyam makko. Alla waɗi ɗum ngam hollude dartinaaku mum, ngam ndenno o munyaniino waɗoobe hakke. Kiite fuu non o tayanaay ɓe. ²⁶ Alla waɗi nii nder wakkati oo ngam hollude ko he hoore mum no jom dartinaaku, kaden duu o waɗan neɗɗo fuu goonɗini Iisa jom dartinaaku.

²⁷ Ndenne, walaa ko neɗɗo fiyira gabaare wi'a kam no godɗum. ɗume waɗi ko ɗum walaa? ɗum walaa ngam hanaa golle meedɗen waɗata en jom'en dartinaaku. Goonɗinol Iisa kam wartirta en jom'en dartinaaku. ²⁸ Ngam eɗen anndi ko neɗɗo no wartiree jom dartinaaku yeeso Alla ngam no goonɗindo amma hanaa ngam no tokkuɗo *Tawreeta. ²⁹ Naa Alla, no Alla

*Yahudankooɓe tan ? Naa o hanaa Alla ɓe kanaa *Yahudankooɓe ? Nde goonga, o Alla ɓe kanaa *Yahudankooɓe duu. ³⁰ Alla, o gooto. Kanko duu waɗata juulnaaɓe jom'en dartinaaku ngam ɓe goonɗinɓe Iisa. Kanko duu waɗata ɓe njuulnaaka jom'en dartinaaku ngam ɓe goonɗinɓe Iisa. ³¹ Nde nii en ngoonɗini Iisa, ndenne en ngartiri *Tawreeta meere, naa noy ? Aa'a, en ngartiraay nde meere, en tabbintinan nde non.

4

Misaali goonɗinol Ibrahim

¹ Dume mbi'eten dow *Ibrahim maama meeden ? Dume o heɓiri hoore makko kanko tan ? ² Nde nii o heɓiino nder golle makko, laawol laataade jom dartinaaku yeeso Alla, o heɓannoo godɗum ko o fiyirta gabaare yeeso wobɓe, amma hanaa yeeso Alla. ³ No winndaa wi'aa : **Ibrahim goonɗini* Alla, ngam majjum waɗi, Alla adi mo jom dartinaaku.* ⁴ Njobdi golloowo limtataake hano moyyere non, nde o hokkaa. Amma njobdi makko ndii, no tilsii non o hokkee ndi. ⁵ Neeɗɗo fuu watti gokka goonɗini Alla, gartiroowo jom hakke jom dartinaaku yeeso mum, dey wattaay gokka mum dow gollal mum, too daliila goonɗinol neeɗɗo oo, Alla adan mo jom dartinaaku. ⁶ Dum wonnoo ko Daawda hiɗfunoo haalude wakkati o haalunoo dow neeɗɗo mo Alla barkini noddi mo jom dartinaaku ko hanaa ngam golle mum lobbe. ⁷ Daawda wi'i :

Beldo hoore woni mo gacce mum ittaa,

mo hakke mum yaafaa !

⁸ *Beldo hoore woni neeɗɗo*

mo Joomiraawo limataa gacce mum kaden.†

* 4:3 4.3 Fuɗɗorde 15.6 † 4:8 4.7-8 Jabuura 32.1-2

⁹ Too ! *Yahudankooɓe tan njeyii barke ɗee naa ? Be kanaa *Yahudankooɓe ngalaa mbaka nder majje naa ? En mbi'ii goonɗinol *Ibrahim waɗi Alla wi'i o jom dartinaaku. ¹⁰ Nde Alla wi'i o jom dartinaaku ? Illa o juulnaaka naa gaɗa juulnol makko ? Illa o juulnaaka Alla wi'i ɗum hanaa gaɗa juulnol makko. ¹¹ Amma wakkati o juulnaa ndeen, juulnol makko ngool laatake alaama mo seedantoo mo ko o jom dartinaaku har goonɗinol illa o juulnakaano. Ngam majjum waɗi *Ibrahim laatii baaba goonɗinɓe Alla fuu, adaabe jom'en dartinaaku, baa nii ko ɓe njuulnaaka. ¹² Nii duu waɗi ko *Ibrahim laatii baaba juulnaabe, hanaa ngam ɓe juulnaabe tan amma ngam ɓe ngoonɗini Alla hano no *Ibrahim goonɗiniri illa o juulnaaka.

Amaana Alla e goonɗinol nedɗo

¹³ Alkawal ndonngu duuniyaaru ngu Alla waɗani *Ibrahim he jippotooɓe he mum hanaa ngam ɓe tokki ko *Tawreeta wi'i o waɗaa. O waɗaakana daliila dartinaaku keɓeteengu har goonɗinol. ¹⁴ Nde nii tokkol *Tawreeta waɗata nedɗo donoowo duuniyaaru, ndenne goonɗinol nedɗo warti meere, alkawal ngal Alla waɗi ngaal duu wala ko nafirta. ¹⁵ *Tawreeta, tikkere Alla tan waɗata. Amma nde nii *Tawreeta walaano, gaɗol hakke duu walaano. ¹⁶ Ngam majjum waɗi sey nde nedɗo goonɗini ko rona fodoore Alla ndee. Ndonngu fodoore ndee duu no forba. ɗum duu ngam hokkude jippotooɓe he *Ibrahim fuu laawol heɓude ndonngu ngu. Hanaa tokkuɓe *Tawreeta tan, baa goonɗinɓe hano no *Ibrahim maama himɓe fuu goonɗiniri. ¹⁷ Hano no ɗum winndiraa wi'aa : *Mi waɗi laatooɗa baaba lenyi ɗuudɗi.*[‡] Ndenne ɗum tabbintini amaana oon yeeso Alla mo *Ibrahim goonɗini, Alla ummintinoowo maayɓe, mo nawtortaako

[‡] 4:17 4.17 Fuɗɗorde 17.5

godɗum, taga godɗum. ¹⁸ *Ibrahim deki tammude mum dow Alla baa nii ko wakkati mum o walaano tammude fuu. O goondini ngam majjum waɗi o laatii baaba lenyi ɗuɗɗi. Hano no ɗum winndiraa wi'aa: *Jippotoobe* he maad'a ɗuud'an hano koode kammu. § ¹⁹ Wakkati mum *Ibrahim walaana duubi hemre, baa nii ko o hi'i semmbe banndu makko hanti, Saratu duubi beyɗu mum yawti, ɗum fuu waɗaay o soyyoroo gaɗa nder goondinol makko. ²⁰ O sikkaay alkawal ngal Alla waɗani mo, o accaa goondinde Alla. Amma goondinol makko semmbindini mo, o teddini Alla. ²¹ O tabbintini ko Alla no woodi baawɗe humnude alkawal mum. ²² ɗum waɗi *Ibrahim daliila goondinol mum Alla adi mo jom dartinaaku. ²³ Ko winndaa wi'aa o jom dartinaaku hanaa kanko tan wondaa. ²⁴ Amma ɗum winndaama ngam meed'en, enen be Alla wartiri jom'en dartinaaku, enen goondinbe ummintinɗo Iisa Joomiraawo meed'en. ²⁵ Daliila hakkeeji meed'en waɗi Iisa waraa, nden o ummintinaa he maayde ngam aded'en jom'en dartinaaku yeeso Alla.

5

Potal meed'en he Alla daliila Iisa Almasiihu

¹ Ko nii en keɓii wartireede jom'en dartinaaku yeeso Alla har goondinol meed'en, potal naati hakkune meed'en he Alla daliila Iisa *Almasiihu Joomiraawo meed'en. ² Har goondinol meed'en, kanko Iisa oon, o udditani en dammbugal keɓol moyyere Alla mo ngond'en nder mum joonin. Eɗen nana belɗum ngam eɗen ngatti gokka hebude teddungal Alla. ³ Hanaa ɗum tan, eɗen nana belɗum torraaji ɗi njarten ngam eɗen anndi ko jarɗe torra no ekkintina en dow munyal. ⁴ Nde neɗɗo no munya torra, munyal mum rimataana aadilaaku, aadilaaku duu

§ 4:18 4.18 Fuɗɗorde 15.5

rimataana tammude. ⁵Tammude ndeen duu semtintaa en ngam Alla loowi hidde mum sanne nder berde meeden har *Ruuhu Ceniido mo o hokki en.

⁶Nder wakkati mo tampusen, dey-dey wakkati mo Alla subii, *Almasiihu maayi ngam sabbu wadfoobe hakke. ⁷No tiidi, godfo jaba mursa yonki mum ngam sabbu godfo, baa nii nde tawi nefdo oo no jom dartinaaku. Amma tawte no wadfo godfo nyoyya berne mum mursa yonki mum ngam makko. ⁸Amma Alla holli en hidde mum ngam wakkati ngonnofen wadfoobe hakke, *Almasiihu maayanii en. ⁹Joonin ko ngartirafen jom'en dartinaaku daliila yiyyam *Almasiihu, ndenne tabbat o hisinan en tikkere Alla. ¹⁰Ndenno en waybe Alla amma hannden potal warti hakkune meeden he makko daliila maayde Biyiiko. Joonin ko potal no hakkune meeden he Alla en tabbintini ko Alla hisinan en ngam Biyiiko no wuuri. ¹¹Efen nana beldum Alla hanaa ngam potal ngaal tan, amma efen nana beldum ngam Iisa *Almasiihu Joomi-raawo meeden wadi joonin kebufen potal ngaal.

Aadamu he Almasiihu

¹²Hakke daliila nefdo gooto naatiri duuniyaaru. Hakke de nefdo oo wadi, waddi maayde. Nii wadi ko maayde no dow gi'al daane nefdo fuu ngam walaa mo wadaay hakke. ¹³Tabbat fadde *Tawreeta jippineede, hakke no nder duuniyaaru. Amma wakkati *Tawreeta walaano Alla nanngirtaa himbe hakkeji mum'en. ¹⁴Illa jamaanu Aadamu warde jamaanu *Muusa maayde woodi jaalorgal dow himbe fuu. Inde dow gi'al daane nefdo fuu baa mo wadaay hakke ir hakke de Aadamu wadi wakkati o murtunoo he tilsinoore Alla.

Aadamu woni alaama tinndinoowo garoowo oon. ¹⁵Moyyere nde Alla hokkata no seedi he hakke mo Aadamu wadi. Himbe duube maayi daliila hakke de

neddo gooto waɗi. Amma moyyere nde Alla hokkata himbe heewbe daliila Iisa *Almasiihu tan no mawni faa hanaa seɗɗa. ¹⁶ Amma, kokkal ngal Alla hokkata no seedi he hakke neddo gooto oo, ngam kiite de Alla tayani neddo gooto oo waɗi en jom'en hakke. Amma moyyere nde Alla waɗi forba daliila hakkeji di nde'ataa woni wartirde neddo fuu jom dartinaaku. ¹⁷ Nde nii goonga fuu daliila hakke neddo gooto maayde ḡabbi gi'al daane himbe fuu. Ndenne, sikka fuu walaa ko heɓube moyyere mawne ngam wartireede jom'en dartinaaku, laamodoto he Alla, mbuurda he makko daliila Iisa *Almasiihu gooto oo.

¹⁸ Ndenne, no hakke neddo gooto dekkiri maayde dow gi'al daane neddo fuu, hano non duu gollal jom dartinaaku gooto waɗata himbe cfuu jom'en dartinaaku. Har gollal ngaal, be fuu be keɓi mbuurnam. ¹⁹ Hano no himbe heewbe laatori waɗoobe hakke daliila gaɗol hakke neddo gooto, hano non duu himbe heewbe ngartan jom'en dartinaaku daliila ɗowtanaaki neddo gooto.

²⁰ Daliila gaɗuɗo *Tawreeta waddaa woni himbe fuu mbaawa hi'ude no kam'en ngaɗiri hakke sanne. Wakkati fuu mo gaɗol hakke semmbe mum beydi, sey moyyere Alla bura ɗum ɗuudude. ²¹ Ngam majjum waɗi hano no ndenno hakke laamorii har maayde, non hannden moyyere Alla duu woodiri baawde wartirde himbe jom'en dartinaaku. Nii watta ko keɓen mbuurnam nduumiɗam faa abada daliila Iisa *Almasiihu Joomi-raawo meedfen.

6

Maayden he Almasiihu, mbuurden he mum

¹ Ndenne, ɗume mbi'eten ɗo joonin? En tinnotoo nder waɗude hakke heɓa moyyere Alla beydoo naa

noy ? ² Toy nee, hitere fuu seedataako dum. To hakke en maaybe, en ceedi he mayre, haanaa tinnoden eden ngadfa hakke. ³ Ndenne, on anndaa ko *batisma meedfen pejufo en he lisa *Almasiihu he hoore mum, feji en he maayde makko duu ? ⁴ Ndenne har *batisma meedfen, hano nii en ufidaabe he makko heba hano no o um-mintiniraa he maayde nder baawde Alla, enen duu naaten nder mbuurnam kesam. ⁵ Ngam enen he makko, en fuu en kawti maayde worre, en tabbintinii ko en kawtidan duu he makko ummitaaki gooti. ⁶ Efen anndi duu ko jikku meedfen kiinngu tontidaa he makko dow *bardugal. Ndenne, hakke gonnoode he meedfen deen moytaama. Joonin en coptake maccangaaku hakke, ⁷ ngam maayfo fuu rimdfinaama he maccangaaku hakke. ⁸ Ko nii wafi, enen en maaydi he makko, tabbat non en mbuurdan he makko. ⁹ Ngam efen anndi ko wafi *Almasiihu ummitii he maayde, o maayataa kaden. Maayde walaa baawde gom fuu dow makko kaden. ¹⁰ *Almasiihu maayi, maayde makko gaba go'o hakkiti hakke he makko. Joonin omo wuuri, omo wondi he Alla. ¹¹ Hano non, onon duu, adee ko'e moodfon hano on maaybe, be hakke walaa baawde gom fuu dow mum'en, mbuuron no Alla hidiri nder kawtal moodfon he lisa *Almasiihu.

¹² Ndenne, to accee hakke heba baawde fuu dow balli moodfon maayooji tokkon muuyde majji. ¹³ To adee terde balli moodfon kokkon hakke de laatoo ko waawi nawtoreede ngam wafude ko boni. Amma kokkee ko'e moodfon Alla dey-dey no haaniri hano on ummintinaabe he maayde, ngartiraa he mbuurnam. Nawtoree terde balli moodfon ngam wafude ko woodi dartinaaku. ¹⁴ Hakke hebataa jaalorgal fuu dow moodfon kaden ngam hanaa nder laamu *Tawreeta ngonfon amma nder laamu moyyere Alla ngonfon.

Maccube dartinaaku

¹⁵ Ndenne noy non? En ngadfan hakke ngam edfen nder moyyere Alla, en ngalaa nder laamu *Tawreeta naa? Hitere fuu seedataako dƒum! ¹⁶ On anndaa ko nde on kokki ko'e moodƒon godƒo ngam dƒowntanodƒon joomum, on laatake maccuƒo joomum. Ndenne, nde nii on maccube hakke, hakke yaarataana on na to maayde. Nde nii on maccube Alla, Alla waƒa on jom'en dartinaaku ngam odƒon dƒowntanoo dƒum. ¹⁷ Yettoore woodani Alla. Ndenno on maccube hakke, amma hannden on dƒowntanake ekkintinooje gaƒanaaƒe himbe fuu he berne worre. ¹⁸ On ndimƒinaama he hakke, on laatake maccube dartinaaku. ¹⁹ Miƒo haalda he moodƒon dƒo no paamirton ngam on cemmbiƒaa. Ndenno on ngartiriino ko'e moodƒon maccube terƒe banndu ngadufƒon ko nyiddinii, walaa ko fonnditi nder mbuurnam moodƒon. Ko dƒum rimani on woni murtol he Alla. Joonin ko ngadƒoton woni, ngatton terƒe moodƒon fuu nder laawol dartinaaku hano on maccube maggu, ko dƒum rimanoyta on woni senaare.

²⁰ Wakkati ngonnoƒon nder maccangaaku hakke, on paalaaka he gaƒol golle dartinaaku. ²¹ Beydaari ndiye kebuƒon nder golle moodƒon? Hannden semteene tan habbi ko'e moodƒon ngam maayde woni ko ƒe ndimani on. ²² Amma joonin, ko on ndimƒinaama he maccangaaku hakke, on laatake maccube Alla. Beydaari ndi kebuƒon woni senaare, nde timmirde mum woni mbuurnam ndu-umiidam. ²³ Ngam njobdi hakke woni maayde, amma moyyere nde Alla hokkata forba ndeen woni mbuurnam nduumiidam nder kawtal he Iisa *Almasiihu Joomiraawo meedfen.

¹ Banndiraaʼbe, on fuu on annduʼbe ko wi'aa nder *Tawreeta. Ndenne, oʼdon mbaawi faamude ko ngidʼumi haalude. Wakkati nedʼfo wuuri tan, *Tawreeta woodi baawʼde dawrande ʼdum. ² Alal misaali debbo kabʼbanaaʼfo, nde nii gorum no wuuri, *Tawreeta habʼbodirii ʼbe. Amma nyannde fuu goriiko maayi, ʼboggi dewngal kabʼbuʼdi mo he goriiko tayi. ³ Amma nde goriiko maayaay faa gorko gom habʼbani mo, no wi'etee o jeenoowo non. Amma nde goriiko maayi, ʼboggi dewngal makko ʼdi tayi. Nde gorko gom habʼbani mo, o wi'ataake jeenoowo.

⁴ Banndiraaʼbe misaali oo, no misaali yahde he moodon. Onon duu, daliila maayde lisa *Almasiihu, on laatake maayʼbe to *Tawreeta. Ndenne, walaa fuu ko wondi on he *Tawreeta, on kawtaana he nedʼfo maaynooʼfo ummintina ngam ngadʼen ko woodi barke yeeso Alla. ⁵ Wakkati tokkunodʼen muuyʼde ʼballi meedʼen, *Tawreeta semmbindini muuyʼde ʼdeen ngam ngollen ko rimanta en maayde. ⁶ Amma daliila en maaydi he *Almasiihu, en ndimʼdinaama he *Tawreeta gadʼuʼdo en maccuʼbe. Joonin en njoofi laawol meedʼen kiinngol, laawol *Tawreeta, eʼden ngollana Alla dow laawol kesol gom, laawol *Ruuhu makko.

Tawreeta he baawʼde hakke

⁷ Too, ʼdume mbi'eten ʼfo? *Tawreeta he hoore mum no hakke naa? Nowru fuu nanataa ʼdum. Nde hanaa daliila *Tawreeta, mi waawaa anndi ʼdume woni hakke. Nde *Tawreeta wi'aay to suuna ko godʼfo,* nden mi anndataano ko woni suuno. ⁸ Amma hakke heʼbi laawol nder tilsinooje *Tawreeta uppi kam nder ir suuno fuu. Ngam nde *Tawreeta walaano, semmbe hakke waati. ⁹ Miin he hoore am, wakkati mi anndaano *Tawreeta,

* 7:7 7.7 Burtaaki 20.17 ; Wi'itaade Tawreeta 5.21

miɗo wuurunoo, amma wakkati anndunoomi ko haɗaa, hakke waɗi yonki, miin duu maayumi. ¹⁰ Tilsinooje *Tawreeta kaanuɗe hollude kam laawol ngol tokkanmi ko mi heɓa mbuurnam nduumiiɗam, tilsinooje *Tawreeta ɗe poodani-kam maayde. ¹¹ Hakke heɓi laawol, nawtori tilsinooje *Tawreeta, yoyni kam, wari kam.

¹² Tabbat *Tawreeta he hoore mum no senii, tilsinooje mayre duu no cenii. Iɗe moyyi, iɗe ngoodi dartinaaku. ¹³ Ndenne, ko woodi ɗum kanyum waddani kam maayde naa? Aa'a! Hakke waddani kam maayde ndeen. Har tilsinooje *Tawreeta lobbe ɗee, hakke rimani kam maayde ngam ɗum hi'a ko hakke no wannga nder baawɗe mawɗe.

Haɓude he hakke

¹⁴ Eɗen anndi nii ko *Tawreeta yuwaana to *Ruuhu Alla, amma miin kay, mi nanndaana he accidaaɗo he hoore mum, mi maccuɗo hakke. ¹⁵ Mi anndanaa ko ngadani ngam hanaa ko ngidumi waɗude kam mi woni miɗo waɗa. Kaden ko mbanyumi kam mi woni miɗo waɗa. ¹⁶ Nde nii miɗo waɗa ko mi hiɗaa waɗude, mi holli ko mi jabi ko *Tawreeta no woodi. ¹⁷ Ndenne, hanaa min woni no waɗa ɗum, amma hakke gonɗe nder am ɗeen ngoni no waɗa ɗum. ¹⁸ Miɗo anndi duu ko woodi fuu walaa nder jikku am, ngam anniya waɗude ko woodi no nder ɓerne am amma mi waawaa waɗude ɗum. ¹⁹ Mi waɗataa ko woodi fuu ko ngidumi waɗude, amma ko boni ko mi hiɗaa waɗude kam woni ko ngadani. ²⁰ Nde nii miɗo waɗa ko mi hiɗaa waɗude, ndenne iɗum holla ko hanaa miin woni no waɗa ɗum, amma hakke gonɗe nder am ngoni no waɗa ɗum. ²¹ Wakkati taykiimi fuu, miɗo hiɗi waɗude ko woodi, amma hakke no wondi he am no haɗa kam waɗude ɗum. ²² Nder ɓerne am miɗo nana belɗum tilsinooje *Tawreeta. ²³ Amma

nder terɗe ɓanndu am fuu mi hi'i tilsinoore gom no habda he tilsinoore nde hakkillo am holli kam no woodi. Tilsinoore ndee no waɗa kam maccuɗo hakke gonɗe nder ɓanndu am. ²⁴ Kaari, miɗo yurminii ! Moy hisinta kam sarri ɓanndu yaarooru he maayde nde hanaa Alla ? ²⁵ Jettooje ngoodani Alla daliila Iisa *Almasiihu Joomi-raawo meed'en !

Ndenne miin, nder hakkillo am mi maccuɗo *Tawreeta, amma ngam jikku no hakke, mi maccuɗo hakke.

8

Mbuurnam nder Ruuhu Alla

¹ Joonin kiite fuu ngalaa dow daane wondube he Iisa *Almasiihu. ² Nde en ngondi he *Almasiihu tilsinoore *Ruuhu Alla hokkata en mbuurnam. Inde rimɗina en he laamu hakke, inde rimɗina en duu he maayde. ³ *Tawreeta waawaayno rimɗinde en ngam nder ɓii-aadamaaku meed'en en ngalaa semmbe ɗowtanaade ko wi'aa nder mayre amma Alla rimɗini en. O lili ʼBiyi-iko nder duuniyaaru ngam rimɗina en. O wari nder ɓanndu nanndunu he ɓanndu waɗooɓe hakke ngam o laatoo *sadaka ngam hakke. O sankita semmbe hakke gonɗo nder ɓalli meed'en. ⁴ Alla waɗi ɗum ngam enen tokkufe ko *Ruuhu Alla wi'i hanaa tokkufe muuyɗe ɓalli mum'en, mbaawen waɗude golle dartinaaku ɗe *Tawreeta wi'i. ⁵ Tokkuɗo muuyɗe ɓanndu, muuyɗe ɓanndu ndawranta hakkillo mum. Amma tokkuɗo *Ruuhu, Ruuhu dawranta hakkillo mum. ⁶ Neɗɗo fuu tokki giɗaale ɓerne mum, maayde woni ko mum. Amma neɗɗo fuu tokki ko *Ruuhu Alla wi'i heɓan mbuurnam, heɓan jam. ⁷ Ngam dekude ɓerne mum dow giɗaale ɓanndu no wanyude Alla. De ɗowtanaaki *Tawreeta, ɗe mbaawaa duu ɗowtanaade nde. ⁸ Tokkuɗo muuyɗe ɓanndu waawaa welude Alla.

⁹ Amma onon, on tokkaay muuyde banndu. On tokkaana muuyde *Ruuhu Alla ngam *Ruuhu Alla oo no tawa nder moodon. Nde neddo walaa *Ruuhu *Almasiihu, *Almasiihu njeyaa dum. ¹⁰ Nde nii *Almasiihu no nder berde moodon, baa nii ko banndu moodon no maayooru daliila hakke, *Ruuhu makko no hokkan on mbuurnam ngam on jom'en dartinaaku yeeso Alla. ¹¹ Nde *Ruuhu mo ummintini Iisa *Almasiihu he maayde no nder berde moodon, ummintindo Iisa oo hokkan balli moodon maayooji dii mbuurnam. O hokkiran dam *Ruuhu makko gondoo nder berde moodon. ¹² Ngam majjum wadi banndiraabe, no woodi nyamaane gom wonnde dow daade meeden, amma hanaa muuyde balli meeden tokki en nyamaane ndee. Ndenne, haanaa tokken muuyde balli meeden. ¹³ Ngam nde nii odon tokkitii muuyde balli moodon, on maayan. Amma nde nii on nawtorake *Ruuhu Alla barde muuyde balli moodon, on keban mbuurnam nduumiidam. ¹⁴ Mo *Ruuhu Alla dowata fuu no *Bii-Alla. ¹⁵ Alla hokkaay on *Ruuhu gafoowo on maccube, kulkulal heewa on. Amma o hokkaana on naa *Ruuhu gafoowo on biibe makko. *Ruuhu mo daliila mum noddirten mo Abba. ¹⁶ *Ruuhu Alla he hoore mum no wi'a en nder berde meeden ko en biibe Alla. ¹⁷ Nde nii en biibe Alla, eden ngoodi mbaka nder ndonu ngu o fodani himbe makko. En ndonidan he *Almasiihu kujje lobbe de o hebi fuu. Tabbat, nde nii en kawtidi he *Almasiihu torra, en kawtidan duu he makko teddungal.

Teddungal garoowal

¹⁸ Mi tabbintini ko walaa no neddo waawi fonnude torra meeden hannden he teddungal ngal Alla wannginanta en yahde yeeso. ¹⁹ Nde goonga, ko tagaa fuu no haaba hi'aay nyalaane nde Alla wannginta biibe mum. ²⁰ Ko tagaa fuu saami nder juude laamu ngu walaa fuu

darja gom. Hanaa ko tagaa d̄um subii naatude nder juude d̄ee amma Alla he hoore mum watti d̄um nder majje. Amma baa ko nii he banndum waɗi, laawol tammude no d̄on ngol ittaaka. ²¹ Ko tagaa fuu no rimɗintee he maccangaaku semmbe bonnooje, d̄um heɓa mbaka nder teddungal biɓɓe Alla. ²² Eɗen anndi duu ko faa warde hannden, ko tagaa fuu no otta dow e ley hano debbo mo ɗatawore nanngi. ²³ Hanaa ko tagaa tan woni no otta. Enen he ko'e meed̄en eɗen otta, enen keɓuɓe *Ruuhu Alla, *Ruuhu laatiid̄o huune arande nder kujje d̄e Alla hokkata en. Eɗen otta nder ɓerde meed̄en, en kaaɓi Alla waɗaay en biɓɓe muud̄um, o rimɗina ɓalli meed̄en duu. ²⁴ En kisinaama ngam eɗen ngoodi tammude tan. Amma nde nii en ngi'ii ko ngattud̄en tammude meed̄en dow mum, ndenne ko min tammi d̄um hanaa tammude meed̄en kaden. Moy wattata tammude mum he ko arti heɓi? ²⁵ Amma nde nii en ngatti tammude dow ko en keɓaay, too, en keɗoto d̄um, munyen.

²⁶ Munyal wallan en non, *Ruuhu kam duu waran walla en nder jaccere meed̄en. Ngam nde goonga, en anndaa ko kaanud̄en du'aade. Amma *Ruuhu Alla he hoore mum eelanta en Alla wakkati fuu mo keppud̄en ko mbi'en. O uumanan en nder uumaali ɓurɗi haalaaɗi luggid̄idde. ²⁷ Alla gi'oowo ko tawa nder ɓerne ned̄ɗo duu no anndi anniya *Ruuhu mum, ngam *Ruuhu Alla no eelana himɓe makko dey-dey he muuyɗe makko.

²⁸ Eɗen anndi duu ko Alla waɗata fuu omo waɗa d̄um ngam d̄um laatanoo hid̄uɓe mo moyyere. Woodanɓe mo hidde ɓee, o noddi ɓe, no o hid̄iri. ²⁹ ɓe Alla artunoo subii ɓeen, o subake ɓe fadde duuniyaaru tageede, kamɓe duu o wartiri feere ngam ɓe ngarta hano ɓiyiiko heɓa ɓiyiiko duu laatoo afo hakkune rimdaaɓe mum heewɓe. ³⁰ ɓe o artunoo o subii ɓeen kamɓe ngonni ɓe o noddi. ɓe o noddi ɓeen ngonni ɓe o wartiri jom'en dartinaaku yeeso

makko. Hebuɓe wartireede jom'en dartinaaku yeeso makko ñeen, kam'en o hokki teddungal.

Hidde Alla nder Almasiihu no tabbitiine

³¹ Nde Alla no wondi he meedɓen, moy waawi heɓude jaalorgal dow meedɓen ? Ndenne ɗume mbi'eten dow fii oo ? ³² Alla mo haɗaay Biyum mursa yonki mum ngam meedɓen no waawa saloo moyyande en ko eeludɓen mo fuu naa ? ³³ Moy waawi felude ñe Alla subɓi ? Walaa, Alla he hoore mum wartiri ñe jom'en dartinaaku ! ³⁴ Moy waawi hiitii ñe ? Walaa ! Iisa *Almasiihu maayi, kaden duu o ummitake. Omo jooɗii nyaamo Alla, omo eelana en Alla. ³⁵ ɗume waawi senndude en he hidde *Almasiihu ? Saɗornam naa ñillaare naa torra naa rafo naa rafi godɗum naa masiiba naa takubaahi ? ³⁶ No winndaa wi'aa :

Ngam maada miɗen ñadii maayde.

Nyannde fuu, miɗen ndaaree,

*hano baali kirseteedi.**

³⁷ Amma nder fii fuu ko hewti en, enen ngoni heɓuɓe jaalorgal daliila giɗɗo en. ³⁸ Ngam mi tabbintini ko hanaa maayde, hanaa mbuurnam, hanaa maleykaaɓe, hanaa ko laami dow, hanaa hannden, hanaa jaango, hanaa semmbe, ³⁹ hanaa ko tawa faa dow, hanaa duu ko tawa faa ley, huune fuu ko tagaa waawaa senndude en he hidde nde Alla waɗfani en daliila kawtal meedɓen he Iisa *Almasiihu Joomiraawo meedɓen.

9

Lenyol ngol Alla subii

¹ Ko ngiɗumi wi'ude ɗum tabbat ɗum goonga ngam miɗo wondi he *Almasiihu. Nder ñerne am duu, mi tabbintini ko *Ruuhu Ceniidɗo no seedanoo kam ko kaalan

* 8:36 8.36 Jabuura 44.23

mi d̄um tabbat no goonga. ² Wakkati fuu mettorgal he naawd̄um berne no he am faa noy walaa. ³ Nde nii laawol no woodi, mi naalee, mi senndee he *Almasiihu ngam banndiraaɓe am keɓa kisinam. ⁴ Kamɓe ngoni lenyol Isra'ilankooɓe ɓe Alla wartiri ɓiɓɓe mum. Alla wannginani ɓe teddungal mum, o haɓɓidi amaana he maɓɓe, o hokki ɓe *Tawreeta, o holli ɓe no ɓe ndewirta mo, o waɗani ɓe alkawaliiji. ⁵ O itti ɓe he maamiraabe *Yahudankooɓe mawɓe anndaabe. *Almasiihu har ɓii-aadamaaku mum yuwi he lenyol ngool. Kanko woni Alla laamiido dow huune fuu. Jettooje ngoodani mo faa abada. Aamiin!

⁶ Hanaa ngam wi'ude ko Alla humnaay alkawal mum, ngam hanaa jippotooɓe he *Isra'el fuu ngoni ɓiɓɓe *Isra'el. ⁷ Kaden duu hanaa jippotooɓe he *Ibrahim fuu ngoni ɓiɓɓe ɓe Alla fodanii *Ibrahim. Ngam Alla wi'i *Ibrahim : *Har Isiyaaku keɓirtaa jippotooɓe he maadɗa ɓe podanimaami.** ⁸ Ndenne, hanaa ɓiɓɓe wurtiiɓe nder duhol *Ibrahim fuu ngoni ɓiɓɓe Alla. Amma rimaabe daliila alkawal mo Alla waɗi, ɓeen ngoni jippotooɓe he makko. ⁹ Ngam Alla waɗanii mo alkawal wi'i : *Mi warkan wuro maadɗa mawuuri nder wakkati oo, mi tawan deeka Saratu heɓi biɗɗo gorko.*† ¹⁰ Hanaa misaali oo tan woodi, funeeɓe Rebeeka, Yakuuba e Isuwa. Isiyaaku maamii'en rimi ɓe. ¹¹⁻¹² Illa ɓe ndimaaka Alla wi'i Rebeeka : *Minyiiyo oon maran mawnum.*‡ Dum tabbiti duu fadde maɓɓe waɗude ko woodi naa ko boni. Alla wi'i haala kaa ngam hollude cubeteedɗo oon no subetee non hanaa ngam golle d̄e waɗataa, amma joomum no subetee non ngam onɗon Alla noddoowo nedɗo fuu hid̄i. ¹³ Hano no d̄um winndiraa wi'aa : *Yakuuba korsinmi, amma Isuwa*

* 9:7 9.7 Fuɗɗorde 21.12 † 9:9 9.9 Fuɗɗorde 18.10, 14

‡ 9:11-12 9.12 Fuɗɗorde 25.23

mbanyumi.§

¹⁴ Ndenne, dume mbi'eten ? En mbi'an Alla waɗaay dey-dey naa ? Abada ! ¹⁵ Ngam o wi'i *Muusa :

Mi moyyanan mo ngidumi moyyande,

*mi yurmoto mo ngidumi yurmaade.**

¹⁶ Ndenne, Alla subataako neddo ngam joomum no hidfi o suboo dum naa ngam joomum no tittinkini. Amma o suboto joomum ngam omo yurmoo dum. ¹⁷ Ngam no winndaa wi'aa Alla wi'i Firawna : *Mi waɗi ma laamiido ngam daliila maada, mi holla baawde am, innde am gooynee nokku fuu nder duuniyaaru.†* ¹⁸ Ndenne, Alla yurmoto mo hidfi, yorna berne mo hidfi.

Tikkere Alla he yurmeene makko

¹⁹ Hakkune moodon goddo yaman kam wi'a : « Nde nii Alla no yurmoo mo hidfi, yorna berne mo hidfi, dume Alla felirta himbe ? Moy waawi salaade muuyde makko ? » ²⁰ Aan bii-aadama, aan a moy faa njeddaa Alla ? Ko mahaa no waawi wi'ude mahudo dum Ko waɗi mahirdaa kam nii ?‡ ²¹ Mahoowo loode no waawi waɗirde loopal ko hidfi fuu. Loopal gootal ngal o mahirta loone ngam nde golliree nder golle lobbe sanne. O maha wonnde duu ngam nde golliree nder golle de ngalaa darja baa sedda. ²² Nii woni no golle Alla nga'i. O hidfiino hollude tikkere makko, nden o holla baawde makko. Amma himbe haanube tikkere makko, wonbe dow laawol hiitaneede been, o munyii be munyal manngal. ²³ O waɗi dum duu ngam o wannginana be o nanta yurmeene mum'en been teddungal makko ngal walaa keerol. ²⁴ Enen duu ngoni be o nanta yurmeene mum'en been. O noddaay en hakkune *Yahudankooɓe tan. O noddi en duu hakkune be kanaa

§ 9:13 9.13 Malakiya 1.2-3 * 9:15 9.15 Burtaaki 33.19 † 9:17 9.17

Burtaaki 9.16 ‡ 9:20 9.20 Esaaya 29.16 ; 45.9

*Yahudankooḃe. ²⁵ Dum woni ko Alla haali nder dewtere Hose'a :

*Himḃe ḃe kanaa himḃe am,
mi noddiran ḃe himḃe am.*

Be mi horsinaay,

mi noddiran ḃe himḃe am horsuḃe.

²⁶ *To ḃe mbi'aa, ḃe kanaa himḃe am,*

ḃe inndirtee ḃiḃḃe Alla duumiido. §

²⁷ *Esaaya kam duu haali sanne dow ḃiḃḃe *Isra'el, wi'i : *Baa ḃiḃḃe *Isra'el duudi faa poti no taasiri maayo, nder maḃḃe seḃḃa tan hisintee. ²⁸ Ngam Joomiraawo tabbintinan haala mum dow duuniyaaru. O humnan ka duu law-law.* ²⁹ Hano no *Esaaya waḃirnoo annabaaku wi'i : Nde nii Alla Joomiraawo dawranoowo*

*huune fuu accaayno himḃe seḃḃa nder lenyol meed'en,
nden en laatakeno ir *Sodooma, en nanndiino he *Gomoora. †*

Rafi goondinde Iisa hakkune ḃiḃḃe Isra'el

³⁰ Dume mbi'eten nde nii ḃe kanaa *Yahudankooḃe, ḃe tarsinaaki fuu tefi dartinaaku yeeso Alla keḃi dartinaaku ? Dartinaaku ngu ḃe keḃi nguu, ir dartinaaku keḃirteengu har goondinol non. ³¹ Amma ḃiḃḃe *Isra'el tefuḃe dartinaaku har tokkol *Tawreeta, keḃaay ngu. ³² Ko waḃi ? Be miilaaki ko goondinol hokkata ḃe ngu. Amma ko ḃe miili woni golle maḃḃe kokkata ḃe ngu. Be pergi he hayre fergoore nedḃḃo ndeen. ³³ Hano no ḃum winndiraa wi'aa :

*Mi resan nder *Siyon hayre fergoore himḃe.*

Nde waḃa ḃe caama.

Amma nedḃḃo fuu goondini mo,

§ 9:26 9.25-26 Hose'a 2.25 ; Hose'a 2.1 * 9:28 9.27-28 Esaaya 10.22-23

† 9:29 9.29 Esaaya 1.9 – No Sodooma he Gomoora kalkiraa nii winndaama nder Fuḃḃorde 19.1-29.

semataa abada.‡

10

¹ Banndiraabe, ko burmi hidde fuu kam woni biɓɓe *Isra'el fuu keɓa kisinam. Dum duu woni du'aa'u mo ndu'ananmi ɓe nder ɓerne am, mi eela Alla. ² Miɗo seedanoo ɓe, wi'ude ko sikka fuu walaa ɓe kokki ko'e maɓɓe he ɓerne worre ɓe ngollana Alla. Amma kokkol ko'e maɓɓe ngool sinngaaki dow anndal. ³ Be anndaa laawol ngol neɗɗo tokkata ko Alla wartira dum jom dartinaaku. Be ndawrani ko'e maɓɓe laawol ngol ɓe tokkata ngam laataade jom'en dartinaaku yeeso Alla. Be cubaaki tokkude laawol ngol Alla darni ngam wartirde himɓe jom'en dartinaaku. ⁴ *Almasiihu wari humni *Tawreeta ngam goondindo mo fuu wartiree jom dartinaaku.

Kisinam warani neɗɗo fuu

⁵ *Muusa winndi dow dartinaaku yuwngu nder *Tawreeta wi'i: *Neɗɗo* fuu dowtani ko tilsinooje *Tawreeta wi'i, wuuran daliila majjum.* ⁶ Amma ndaa ko haala Alla wi'i dow laataade jom dartinaaku daliila goondinol neɗɗo nii: *To wi'u nder ɓerne maa moy waawi yeenyi dow kammu? *Almasiihu jippaaki naa?* ⁷ Naa kaden: *Moy jippina nder ngaykaa laahara nga walaa fuu keerol? *Almasiihu ummintinaaka he maayde naa?* ⁸ Ko winndaa wi'aa woni: *Haala Alla no hadde maadɗa, ika nder hunnduko maadɗa, ika nder ɓerne maadɗa.*† Haala Alla ka woni waaju goondinol, mo min ngoni miden ngadɗa. ⁹ Ngam nde nii a yardake a wi'i aan he hoore maadɗa ko lisa no Joomiraawo, ngoondinaa nder ɓerne maadɗa ko Alla ummintinii mo he maayde, a hisintee. ¹⁰ Goondinde nder ɓerne no wadɗa Alla wartira neɗɗo

‡ 9:33 9.33 Esaaya 28.16 * 10:5 10.5 Lewinkooɓe 18.5 † 10:8 10.6-8
Wi'itaade Tawreeta 30.12-14

jom dartinaaku. Fiirtude hunnduko mum yeeso himbe fuu wi'a Iisa *Almasiihu woni Joomiraawo mum no holla ko neddo hebi kisinam. ¹¹ Ngam no winndaa wi'aa : Goondindo mo fuu semtataa.‡

¹² Joonin, walaa ko senndi Yahudanke he mo hanaa Yahudanke. Joomiraawo gooto jeyii be. Omo barkindina faa noy walaa neddo fuu eeludo mo. ¹³ Ngam no winndaa wi'aa : Neddo fuu eeli Joomiraawo hisina dum, o hisinan dum.§

¹⁴ Amma noy wadata neddo eela mo nde goondinaay ? Noy neddo goondinirta mo, nde nii neddo nanaay filla makko ? Noy neddo nanirta filla makko, nde nii baajotoodo walaa ? ¹⁵ Noy neddo waajortoo, nde nii lilaaka ? No winndaa wi'aa : Beldum berne non, gi'ol garki koyde jottinooje *Habaruu lobbo.*

¹⁶ Amma hanaa himbe fuu ngoondini *Habaruu lobbo oon. *Esaaya wi'i : Yaa Joomiraawo, moy goondini waaju amin ?†

¹⁷ Ngam majjum wadi sey to neddo hettinake waaju ko goondina. Waaju oo duu, o waaju dow *Almasiihu. ¹⁸ Mi yaman on, goonga fuu bibbe *Isra'el nanaay mo naa ? Be nani ngam no winndaa wi'aa :

Daade *lilaabe Alla nanaama nder leyde fuu,

waaju mabbe fiilake kappa kuula duuniyaaru fuu.‡

¹⁹ Mido yama kaden, bibbe *Isra'el paamaay naa ? Arande nii har hunnduko *Muusa, Alla haali, wi'i :

Mi wadnan kiron, be kanaa jeyaabe am,

mi wadnan tikkanon lenyol ngool walaa anndal.§

²⁰ Nden *Esaaya hulaay wi'ude Alla wi'i :

Be tefayno kam, ngiiti kam.

Be yamanaayno kam been duu,

‡ 10:11 10.11 Esaaya 28.16 § 10:13 10.13 Yo'el 3.5 * 10:15 10.15 Esaaya 52.7 † 10:16 10.16 Esaaya 53.1 ‡ 10:18 10.18 Jabuuru 19.5

§ 10:19 10.19 Wi'itaade Tawreeta 32.21 – Do Pol no haala dow be kanaa Yahudankoo be.

*mi wannginanii d̄um'en hoore am.**

²¹ Amma har ko daarata biɓɓe *Isra'el, Alla wi'i :
Jemma e nyalooma, juude am no peerti,
ngam jabbaade himbe am,
yorbe-ko'e, saliiɓe d̄owtanaade kam.†

11

Alla woppaay biɓɓe Isra'el fuu

¹ Too, mi yami on : « Alla woppi biɓɓe *Isra'el fuu naa ?
 » Hitere fuu hi'ataa d̄um. Miin he hoore am, mi bii-Isra'el,
 mi jippotooɗo *Ibrahim, mi yuwi nder lenyol Benjamin.

² Alla woppaay himbe mum be subinoo illa arannde.
 Oɗon anndi ko winndaa wi'aa dow Eliya nder dewte
 Alla. No winndaa wi'aa ko Eliya wulliri biɓɓe *Isra'el to
 Alla, wi'i : ³ *Yaa Joomiraawo, be mbarii annabiiɓe maad̄a,*
be cankitii nokkuuje de dow mum'en sadakaaji maad̄a
mbuletee. Miin tan hori, miin duu iɓe tefa warde kam.

⁴ Amma ko Alla jaabii mo wi'i nii : *Miresani hoore am worbe*
*ujunaaji jedɗo, be kujidanaay Ba'al.** ⁵ Non d̄um wa'i
 hannden duu. Hakkune himbe, no tawa himbe seɗɗa be
 Alla subii daliila moyyere mum. ⁶ Cubaaki ki Alla subii
 neɗɗo daliila moyyere mum hanaa cubaaki ngad̄aaki
 daliila golle neɗɗo non. Ngam nde nii daliila golle neɗɗo
 Alla waɗi ki, nden moyyere makko laatataakono forba.

⁷ Ndenne, noy waɗi ? Biɓɓe *Isra'el keɓaay ko
 tefunoo. Amma be Alla subii hakkune maɓɓe, keɓi ko
 tefannoo, horiiɓe been duu be fuu be ngarti yorbe-ko'e.

⁸ Ngam no winndaa wi'aa :

Alla wartirii be wemmbaabe.

Iɓe ngoodi gite, amma be ngi'ataa,

* 10:20 10:20 Esaaya 65.1 † 10:21 10:21 Esaaya 65.2 * 11:4 11:3-4
 1 Laamiiɓe 19.10, 18 – Ba'al no tooruure rewaanee nder
 Kanaana.

ifbe ngoodi noppi amma be nanataa.

Nii duu dum njoodori he mabbe faa warde hannden.†

⁹ Daawda duu wi'i :

Alla wan juulde mabbe laatanoo be tunnirgal,

be caama nder maggal,

Alla wan be pergo, fergere mabbe foodana be kiite
de be kaani.

¹⁰ *Gite mabbe* nibba ngam to be ngi'u.

Alla wan baawe torra be, be keppa turtaade faa
abada.‡

¹¹ Mi yaman on kaden : « Ko *Yahudankooŋe perginoo
caami dum, be caamu ko be ummittaako non, naa
noy ? » Abada. Fergere mabbe laatani be kanaa *Yahu-
dankooŋe daliila kebol kisinam. Alla wadi dum duu heba
*Yahudankooŋe kiraa. ¹² Nde nii fergere mabbe waddani
duuniyaaru barke, nde nii mursere mabbe duu wad-
dani be kanaa *Yahudankooŋe barke, ndenne noy barke
keboyteede nyannde fuu kappa kuula *Yahudankooŋe
fuu tuubii, wa'ata ?

Kisinol be kanaa Yahudankooŋe

¹³ Joonin, onon be kanaa *Yahudankooŋe ngondaami.
Ko laatiimi lilaado yahde he be kanaa *Yahudankooŋe
dum, mi nanngiran golle de kokkaami de juude
dididi. ¹⁴ Mi nanngiran de juude dididi ngam
beydude kiram banndiraaŋe *Yahudankooŋe, mi hisina
wobbe nder mabbe. ¹⁵ Nde nii kakkitol *Yahudankooŋe
ngool waddi potal hakkune Alla he duuniyaaru, ndenne
noy wartirde be he laawol Alla wa'ata ? Dum wa'ataana
hano ummitaaki he maayde.

¹⁶ Nde nii conndi buuru budaama faa cabbi buuru arani
diin cakkaama ngam Alla, ndenne cabbi buuru diin fuu

† 11:8 11.8 Wi'itaade Tawreeta 29.3 ; Esaaya 29.10 ‡ 11:10 11.9-10 Jabuura
69.23-24

cakkaa ngam Alla. Nde nii Alla jeyii dɔɔɔi lekki, ndenne caldi makki fuu kanko jeyii dɔɔɔi. ¹⁷ Accee mi hokka on misaali oo. *Yahudankooɓe no nga'i hano jaytuuhi hilnaaki faa woodi. Aan mo hanaa Yahudanke duu aɔa wa'i hano liccal gariiri jaytuuhi. A tayaama, ngaddeda, kabbedaa he jaytuuhi demanaaki faa woodi. Ndenne nyaamdu lobburu fuu, ndu licce makki mbaawi hebude ngam mbuura, aɔa waawi hebi dɔɔɔi. ¹⁸ Amma tinna to wi'u a fiiran dɔɔɔi gabaare, mbi'aa ko a godɔɔi yeeso maɓɓe. Aɔa hidi piya gabaare mbi'aa a godɔɔi naa ? To yeggitin dow dɔɔɔi makki ngonɔa, hanaa dɔɔɔi makki ngoni dow maɔa. ¹⁹ A wi'an : « Licce jaytuuhi aawaade mbudditaama heɓa miin, liccal gariiri jaytuuhi ngal, mi waddee, mi haɓɓee nokku majje. » ²⁰ Goonga ! Amma ngam rafi goonɔinol waɔi de mbuddita, de ittaa, aan duu daliila goonɔinol maɔa waɔi keɓuda laawol jooɔaade aɔa haɓɓi he tunnduuru majje. Ndenne, to fiyu gabaare maa mbi'aa ko a godɔɔi, hakkila hulu Alla tan. ²¹ Ngam ko waɔi Alla accaay licce arane deen waɔan o accataa ma, aan duu. ²² Ndenne, tayka moyyuki Alla, taykoɔa tikkere makko duu yeewa : Tikkere makko no dow fergiiɓe caami, moyyuki makko no wondi he maɔa, nde nii a tabbitii nder moyyuki makko kiin. Nde hanaa non, aan duu a saltete. ²³ Biɓɓe *Isra'el duu, nde nii ɓe mboppi tiidɔal nyiraaku maɓɓe, ɓe ngoonɔini, Alla wartiran ɓe he jaytuuhi kiin. Ngam Alla no woodi baawde wartirde ɓe he makki. ²⁴ Onon ɓe kanaa *Yahudankooɓe, onon tinndiniraabe liccal gariiri jaytuuhi, gaddaangal haɓɓaa he tunnduuru jaytuuhi aawaaki kiin. Ko dɔɔi waddi liccal gariiri ngal, dɔɔi haɓɓi he tunnduuru jaytuuhi aawaaki dɔɔi. Hegaaki ngal haɓɓee he tunnduuru makki. *Yahudankooɓe ngoni licce makki goonga e goonga, ndenne dow ko yaawi Alla haɓirta de he makki.

Kisinam biɓɓe Isra'el fuu

²⁵ Banndiraaɓe, mi hiɗɗaa kepon faamude siri Alla mo woni no suuɗi ɗo ngam to on piyee gabaaje moodon mbi'on on godɗum. Biɓɓe *Isra'el heewɓe ɓerɗe mum'en njoori, faa heewɓe nder ɓe kanaa *Yahudankooɓe ngoonɗini, ngari kebbini Laamu Alla. ²⁶ Nii waɗata biɓɓe *Isra'el fuu kisinee, hano no ɗum winndiraa wi'aa :

*Kisinoowo yuwan *Siyon.*

O hakkitan rafi tokkude Alla nder ɓerɗe jippotooɓe he Yakuuba.[§]

²⁷ *Dum woni amaana am he maɓɓe,*

*wakkati mo moytanmi hakkeji maɓɓe.**

²⁸ *Yahudankooɓe ngarti wayɓe Alla, ngam ɓe tottitake *Habaruu lobbo, ɗum laatii ɓeydaari moodon. Baa nii ko ɓe ngarti wayɓe Alla, Alla subake ɓe, waɗi ɓe himɓe mum. Omo hiɗi ɓe daliila maamiraaɓe maɓɓe.

²⁹ Alla waylataa anniya mum dow mo o moyyani kokkal makko, he dow mo o noddi. ³⁰ Onon ɓe kanaa *Yahudankooɓe, ndenno nii on tottitakeno Alla, amma hannden on keɓi yurmeene Alla ngam *Yahudankooɓe tottitake mo. ³¹ Noon duu, joonin *Yahudankooɓe ngartii tottitiibe Alla ngam ɓe keɓa yurmeene Alla, nde Alla holli on. ³² Alla tinnanaay himɓe leesinanoo ɗum ngam hollude ɓe yurmeene mum.

³³ Hey barkeeki Alla korsuɗi no ɗuudɗi no mawni! Hikma makko he anndal makko no luggiɗɗi sanne! Nedɗo fuu waawaa anndude anniyaaji makko. Nedɗo fuu waawaa faami no o gollirta. ³⁴ Ngam no winndaa wi'aa :

Moy anndi miilooji Joomiraawo ?

Moy waawi hollita mo ?†

§ 11:26 11:26 Esaaya 59.20 * 11:27 11:27 Yeremiya 31.33-34 † 11:34 11.34 Esaaya 40.13

³⁵ *Moy arti hokki mo goɗɗum,*

faa ɗum laatoo tilaay o yoba joomum ?‡

³⁶ Nde goonga, kanko tagi huune fuu. Huune fuu to makko yuwi, kanko duu jeyii huune fuu. Teddungal woodani Alla faa abada. Aamiin !

12

Mbuurnam goonɗinɓe Iisa

¹ Banndiraabe, miɗo eela on ngam barke yurmeene nde Alla holli en, kokkee ko'e moodon Alla hano *sadaka ciryaado ngam golle makko, *sadaka ceniido, belɗo ɓerne makko. Dum woni laawol ngol tokkoton ngam rewude Alla no haaniri. ² To nyemminee duuniyaaru nduu, accee Alla heyɗintina hakkillooji moodon heɓa ɓerde moodon mbaylitoo, mbaawon anndude ko yaadata he muuyɗe Alla kam woni ko woodi, ko huubi he ko weli mo.

³ Daliila moyyere nde Alla waɗani kam, miɗo wi'a nedɗo moodon fuu, to yaaru hoore mum to yottaaki. Nedɗo fuu eta hoore mum daara no wa'i. Kam woni nedɗo eta hoore mum dey-dey etirgal goonɗinol ngal Alla hokki ɗum. ⁴ Nedɗo meeden fuu no woodi terde ɓanndu, terde fuu he gollal mum. ⁵ Baa nii ko eɗen ɗuudi, enen he ɗuudal meeden fuu, nder kawtal meeden he *Almasiihu, en ɓanndu worru, en fuu eɗen njokkodiri yahde. Nedɗo meeden fuu no terde ɓanndu.

⁶ En kokkaama kokke feere-fereeje ɗe *Ruuhu Alla hokkata. Nde nii Alla waɗi kokkal meeden no kokkal waɗude annabaaku, too en ngaɗu annabaaku meeden dey-dey no ngoonɗinirden Iisa. ⁷ Mo Alla hokki kokkal wallude woɓɓe, walla ɓe. Mo Alla hokki kokkal jannginde, janngina. ⁸ Mo Alla hokki kokkal semmbinɗinde

‡ 11:35 11.35 Ayuuba 41.3

himbe, semmbindfina himbe. Mo Alla hokki kokkal moyyande himbe, moyyana himbe he berne worre. Mo Alla hokki kokkal ardaaki, ardoro tinaare. Mo Alla hokki kokkal yurmaade himbe duu, yeha wafda golle mum he berne welne.

⁹ Hidde moodon laatoo hidde goonga e goonga. Ndoggee wafude ko boni, tibinee ko woodi. ¹⁰ Ngidodiree he berne worre hano on banndiraabe. Neddo moodon fuu teddina banndum faa burna dum hoore muudum. ¹¹ To accee yannde nannga on amma njagganee Joomiraawo hano maccube, ngollanee Joomiraawo he berne worre. ¹² Nanee beldum daliila tammude moodon. Muniye torra, tinnee he wafude du'aa'u. ¹³ Cenndee ko njogidon kokkaron himbe Alla hidube walleede, laatee weernoobe himbe. ¹⁴ Mbarkindinee torroobe on. To kuddee be, amma mbarkindinee be. ¹⁵ Nanidee beldum he nanoobe beldum, mboydee he woyooobe. ¹⁶ Laatee daane worre, to ndonndee ko'e amma laatee leesiniibe nder ko ngatton fuu. To adee ko'e moodon hano marbe hikmaaku. ¹⁷ Nde goddo wadi on gacce, to njottitee. Ndurwee tawee ko ngadon fuu laatoo ko dartii yeeso himbe fuu. ¹⁸ Nde no hebo, njoodododon jam he himbe fuu, nde nii onon ngoni waddoobe jam. ¹⁹ Banndiraabe am horsube, nde nii on ngadaama ko metti, to njoptitane ko'e moodon. Accee Alla watta tikkere mum yoptanoo on. Ngam no winndaa wi'aa Joomiraawo wi'i : *Miin jeyii yoptitaade, mi yoban neddo fuu dey-dey ko haani.* * ²⁰ No winndaa wi'aa kaden Joomiraawo wi'i :

Nde ganyo maada rafaama, nyamnu mo.

Nde nii o domdaama, yarnu mo.

Nde nii a wadani mo kujje dee,

* 12:19 12.19 Wi'itaade Tawreeta 32.35

*too hano nii pette bottuɗaa,
njoowuɗaa dow hoore makko.†*

²¹ To accu gaɗol ko boni jaale, amma waɗu ko woodfi, njaalooɗaa gaɗol ko boni.

13

Downtanaade ardiido leydi

¹ Nefɗo fuu dɗowntanoo ardiido mum, ngam ardanal walaa ngal hanaa to Alla ngal yuwi. Ardiido fuu, Alla ardini dum. ² Ndenne, nefɗo fuu salii ardanal leydi mum salake ko Alla wi'i. Caliido ko Alla wi'i duu foodanan hoore mum kiite. ³ Nefɗo gaɗoowo ko woodfi walaa ko huldata ardiibe kiite leydi mum. Amma nde nefɗo waɗi ko boni, ndenne tilay nefɗo hula be. Aɗa hiɗi acca hulude ardiibe leydi naa ? Ndenne, waɗu ko woodfi. Nde nii a waɗi ko woodfi fuu, be njettete. ⁴ Ardiibe no gollanoobe Alla ngam wattude ma waɗude ko woodfi. Amma nde nii waɗude ko boni woni gollal maada, too hulu be, ngam meere waɗaay ibe njogii cabbi fiyude waɗube ko boni. Nder jukkool gaɗuɗo ko boni ibe mbanngina tikkere nde Alla woodani gaɗoowo ko boni. ⁵ Ndenne, no haani dɗowntanoɗon ardiibe, hanaa ngam kulol kiite tan, amma ngam to berɗe moodon pelu on. ⁶ Ngam majjum waɗi oɗon njoba janngal. Ardiibe *jaɓoobe janngal ngaal duu, Alla ardini be ngam be ngollana dum wakkati fuu. ⁷ Njooɓee nefɗo fuu ko tokkata on. Nde nii janngal moodon, onon he ko'e moodon kaanuɗon yobude, njooɓee ngal. Nde janngal gineeji moodon kaanuɗon yobude duu, too njooɓee ngal, foti ko hen non fuu. Downtanee mo kaanuɗon dɗowntanaade, teddinon mo kaanuɗon teddinde.

† 12:20 12.20 Banndi 25.21-22

Hidodirde hakkune goondinbe

⁸ To njabee neddo fuu tokka on nyamaane. Nyamaane worre tan haani naatude hakkune moodon, onon goondinbe, nyamaane nde woni hidodirde. Ngam neddo fuu hidfi gondo mum, humni ko *Tawreeta wi'i. ⁹ Ngam no winndaa wi'aa nder *Tawreeta: *To yeenu, to ittu yonki goddo*, to wujju, to suuna ko goddo. Tilsinooje dee he koriide deen fuu kawra nder tilsinoore wi'ude: *Ngidaa gondo maa no ngidirdaa hoore maa.* ¹⁰ Neddo fuu woodi hidde nder berne mum waawaa wafani gondo mum ko boni. Ndenne, hidde no humna ko *Tawreeta wi'i.

¹¹ Taykee kujje dee fuu ngam ofon anndi wakkati mo ngonfen nder mum. Wakkati mo kaanufon finude oon wafi. Joonin kisinam furi badaade en dina wakkati mo pudfufen goondinde. ¹² Jemma wodfani, wodfaa weetude, ndenne en mbodfoo golle bonde, bornoden kaborde meeden annuura. ¹³ Mbuuren mburnam wonbe nder jeyngol, mbodfoden nyaamde he yaru-yaru dufdo. En mbodfoo jeenu he golle nyidiniide. En mbodfoo poododirol he haasidaaku. ¹⁴ Nder jikku meeden he nder ko mbi'eten fuu, en nyemmin Iisa *Almasihu Joomiraawo meeden. To en tokkito beldum berde meeden accen suuno bonngo heewa mburnam meeden.

14

To felu bannda

¹ Njabee mo goondinol muudum semmbidaa, to nanngiree mo duu, baa nde nii tawi ko o miili no feere, ko onon duu miilidon no feere. ² Alal-misaali, goddo ngam benndi nder goondinol no miila ko no dagii kam

* 13:9 13.9 Burtaaki 20.13-17; Lewinkooŋbe 19.18

nyaama ko hebi fuu. Amma godɗo ngam benndaay nder goonɗinol nyaamataa ko hebi fuu, fiɓɓe kaliyol tan nyaamata. ³ Nyaamoowo ko hebi fuu oon, to felu mo nyaamataa ko hebi fuu oon. Mo nyaamataa ko hebi fuu oon duu to felu nyaamoowo ko hebi fuu oon, ngam nyaamoowo ko hebi fuu oon, Alla jabɓake mo. ⁴ Aan woni moy faa mbi'aa gollanoowo godɗo gollal mum woodfaay? Mawɗo makko haani wi'ude ko o wadi ɗum no woodi naa ɗum woodaa. Mo peludaa oo no tittinkinto ngam Joomiraawo woni balla makko.

⁵ Godɗo no hi'a ko nyalaane gom ɓuri nyalaade fuu teddude. Godɗo duu to mum nyalaade deen fuu no potu. Nefɗo fuu tabbintina ɗum nder berne mum. ⁶ Peerodirɗo nyalaade oon, ɓurdina de ngam teddinde Joomiraawo. Kaden duu, nyaamoowo ko hebi fuu, nyaama ko hebi fuu ngam teddinde Joomiraawo, joomum yetta Alla. Mo nyaamataa ko hebi fuu oon duu, subo nyaama ko hiɗi ngam teddinde Joomiraawo, joomum yetta Alla duu. ⁷ Hakkune meedɗen walaa gonɗo no wuura ngam beydaari hoore mum tan. Walaa duu maayandɗo ngam beydaari hoore muudum tan. ⁸ Nde en mbuuri, Joomiraawo mbuurandɗen. Nde en maayi duu, Joomiraawo maayandɗen. Ndenne, nde en mbuuri naa nde en maayi, Joomiraawo nii jeyii en. ⁹*Almasihu maayaana ummitii ngam o laato Joomiraawo wuurɓe he maayɓe fuu.

¹⁰ Nde nii non, aan mo nyaamataa ko hebi fuu oon, ɗume wadi aɗa wi'a bannda wadi ko woodfaa? Naa aan, nyaamoowo ko hebi fuu oon, ɗume wadi aɗa yawo bannda mo nyaamataa ko hebi fuu oo? En fuu, en ndaroyto yeeso Alla, o hiito en. ¹¹ Ngam no winndaa wi'aa :

Mi hunorake hoore am, miin Joomiraawo,

howru fuu hofoto yeeso am,

demngal fuu jaban wi'a miin woni Alla.*

¹² Ndenne, neddo meeden fuu haalan ko kam wadi nder mbuurnam mum yeeso Alla.

¹³ Neddo meeden fuu acca dekande banndum wadude ko woodaa. Ko kaanuden wadude woni faddaade ko'e meeden he huune fuu ko waawi fergude banndiraabe meeden, naa uppude be, be ngada ko woodaa. ¹⁴ Mido anndi, mi tabbintini duu, ko nder kawtal meeden he lisa *Almasiihu Joomiraawo meeden, walaa ko harmi, he hoore mum. Amma nde neddo miili ko huune ndee no harmi, dum harmanan joomum. ¹⁵ Nde a torri bannda goondindo ngam ko nyaamata, a tokkaay laawol hidde. Hakkila ngam ko nyaamata to laatoo laawol halkere bannanda mo *Almasiihu maayi daliila mum. ¹⁶ Tinna to ko ndaarudaa no woodi dum, laatoo ko bannda goondindo jancirtee. ¹⁷ Ngam Laamu Alla hanaa filla nyaamdu naa jarde tan. Laamu Alla filla dartinaaku, jam he seyo non kebeten har kawtal meeden he *Ruuhu Ceniido. ¹⁸ Neddo fuu gollani *Almasiihu nder iri nii he banndum welan Alla, himbe duu teddinan dum. ¹⁹ Ndenne, en tefu ko beydata jam hakkune meeden. Neddo fuu tefa ko semmbindinta goondinol banndum.

²⁰ To mbonne golle Alla ngam filla nyaamdu. Nde goonga, nyaamdu fuu harmaa. Amma nde nii nyaamdu ndu nyaamata no laatoo fergere bannda goondindo, too woodaa, nyaama nyaamdu ndu omo hi'a. ²¹ Alal misaali ko buri woni, to neddo fuu nyaamu naa yaru naa mbi'en to neddo fuu wadu ko fergata banndum goondindo wada hakke. ²² Joga hakkune maada he Alla tabbintinol ngol goondinol maada hokki ma. Beldo hoore woni mo berne mum felataa dum nder ko woni no wada fuu. ²³ Amma neddo fuu sikki nyaamdu, dey nyaami ndu no

* 14:11 14:11 Esaaya 45:23

jukkaado, ngam nyaamiraay ndu goondinol. Huune fuu ko berne maada fukkaaki he mum, no hakke.

15

¹ Enen, be goondinol mum'en semmbidi, no haani munyen jikku be goondinol mum'en semmbidaa. To en tefu ko weli en tan. ² Nefdo meeden fuu tefa ko welata berne bannidum goondindo ngam semmbindina mo nder goondinol makko. ³ Ngam *Almasiihu he hoore mum tokkaay mbelirka yonki mum, amma hano no dum winndiraa wi'aa : *Jennooje, yennu* be ma fuu, dow am saami.* ⁴ Huune fuu ko winndanoo illa arannde nder dewte Alla, winndaama ngam ekkintinde en. Dum winndaama duu ngam keben tammude daliila tittinkinaaku he munyal ngal Dewtere Alla hokkata en. ⁵ Alla mardo munyal, cembindinoowo berde hokku on laawol laataade daane worre dow laawol Iisa *Almasiihu. ⁶ O hokka on laawol ngool heba he berne worre ngadon daane worre teddinon Alla *Baaba Iisa *Almasiihu Joomiraawo meeden.

⁷ Njabbodiree no *Almasiihu jabbori on heba Alla teddinee. ⁸ Midfo wi'a on ko arannde fuu ngam Alla no kolniido wadi *Almasiihu laatii gollanoowo *Yahudankoo be ngam humnude alkawal ngal Alla wadannoo maamiraabe maabe. ⁹ O wari duu ngam be kanaa *Yahudankoo be teddina Alla ngam Alla no jom yurmeene, hano no dum winndiraa wi'aa :

Hakkune be kanaa *Yahudankoo be mi wi'an ko a Joomiraawo,

mi yimante ngam teddinde innde maada.†

¹⁰ No winndaa kaden wi'aa :

* 15:3 15.3 Jabuura 69.10 † 15:9 15.9 2 Samuwiila 22.50 ; Jabuura 18.50

Onon be kanaa *Yahudankooḃe, tokkee himbe Alla nanon
beldum.‡

¹¹ Winndaama duu wi'aa :

Onon be kanaa *Yahudankooḃe, on fuu, njettee Joomi-
raawo !

Nedḃo fuu, yima teddungal makko !§

¹² *Esaaya duu wi'i :

Jippotooḃo he Yesa gom warowan,

kanko ummoto laamoo be kanaa *Yahudankooḃe.

Be ngattan gokka maḃbe fuu dow makko.*

¹³ Alla Jom gokka hebbina on welwelo, hokka on jam
ngam barke goondinol moodon, keewon tammude nder
baawde *Ruuhu Ceniido.

Filla gollal Pol

¹⁴ Banndiraaḃe am, sikka fuu walaa to am, on keewbe
jikku lobbu, oḃon keewi anndal, kaden nedḃo moodon
fuu no waawi ekkintini banndum faa wooda. ¹⁵ Amma
nder dferol am ngol mbinndanmi on ngool, mi hulaay
miccintinde on ko njanngunooḃon. Mi waḃi ḃum duu
ngam moyyere nde Alla hokki kam. ¹⁶ O waḃi kam
gollanoowo Iisa *Almasiihu hakkune be kanaa *Yahu-
dankooḃe. O waḃi kam *cakkanoowo Alla he baajo-
tooḃo *Habaruu makko lobbo. Ndenne, be kanaa *Yahu-
dankooḃe mbaawan laataade ir *sadaka mo *Ruuhu
Ceniido wartiri feere, ngam wela Alla. ¹⁷ Ndenne, dali-
ila kawtal am he Iisa *Almasiihu, miḃo waawi fiyude
gabaare dow golle de ngollanani Alla. ¹⁸ Mi susaa
wi'i godḃum ko yaari golle *Almasiihu de o walliri kam
ngadumi. O walli kam heḃa be kanaa *Yahudankooḃe
tokka haala Alla daliila golle am e waaju am, ¹⁹ daliila
alamaaji kaayḃiniidi gooduḃi baawde daliila baawde

‡ 15:10 15.10 Wi'taade Tawreeta 32.43 § 15:11 15.11 Jabuura 117.1

* 15:12 15.12 Esaaya 11.10

de *Ruuhu Alla jogii. Mi waajake *Habaruu lobbo, filla *Almasiihu nanngaa illa *Ursaliima faa tukka he leydi Illirikum. ²⁰ Ko wonnoo nder berne am woni waajaade *Habaruu lobbo, filla *Almasiihu, nder nokkuuje de himbe meedaay nanude filla oo no wadee ngam to mi nyibu dow diidol nyibdi ngol goddo diidi. ²¹ Mi tokkiraana hano no dum winndiraa wi'aa :

Be mbaajaakano baa nde worre filla makko, ngi'owan mo,

Be nanaayno filla makko duu paamowan.†

Anniya Pol yahde Rooma

²² Kile keewde, mi muuyi yottaade to moodon amma waajaade *Habaruu lobbo to waajaakano hadi kam warde to moodon. ²³ Joonin golle am hakkune be meedaay nanude filla *Almasiihu kanti. Duubi re'ataa nii ko mi haabi mi hi'aay on. ²⁴ Mi anniyake hannden tuntowaade on. Nyannde fuu ummiimi yahde leydi Espaniya, mido hidi mi fanta to moodon. Nde mi wari, mi wadan balde hakkune moodon. Nde mi hi'i on faa hakkillo am fukkake, mido hidi mi heba balla yottowaade Espaniya. ²⁵ Amma joonin mi yahan *Ursaliima ngam walloyde himbe Alla wonbe nder huweere ndee, ²⁶ ngam goondinbe wonbe Makedoniya e Akaya anniyake hawrude balla ngam be kokka talkaabe wonbe hakkune himbe Alla nder *Ursaliima. ²⁷ Be anniyake wallude be amma nde goonga dum hanaa balla, dum yobitaade nyamaane moyyere. Goondinbe Makedoniya he Akaya kanaa *Yahudankooobe amma be kebi moyyere he barke *Ruuhu de Alla wadani *Yahudankooobe alkawal mum. Ndenne, no haani be ngatta njawdi maabe be mballira *Yahudankooobe *Ursaliima. ²⁸ Nyannde fuu njottinmi balla kawraaka kaa, mi fantan on fadde am yahde Espaniya. ²⁹ Mido tabbintini

† 15:21 15:21 Esaaya 52.15

ko nde nii mi wari to moodon, *Almasiihu barkinan on faa noy walaa daliila barke garki am to moodon.

³⁰ Banndiraabe, mi eeli on ngam barke Iisa *Almasiihu Joomiraawo meedfen, mi eeli on ngam barke hidde nde *Ruuhu Alla hokkata : Kawree mballon kam nder durwo am, nder du'aa'u, eelanon kam Alla sanne. ³¹ Eelon Alla hiina kam sarri himbe Yahudiya be kanaa goondinbe. Ndu'ee heba goondinbe wonbe *Ursaliima njabira balla ka njaranmi kaa he berne worre. ³² Nde Alla jabi du'aa'uui moodon, mi yottoto to moodon he berne welne, mi joofo mi fowta hakkune moodon. ³³ Alla Jom jam wonda he moodon, on fuu. Aamiin !

16

Cannooje

¹ Mido hidi mi wi'a on ko Fiibi, banndii'en debbo, golloowo hakkune goondinbe Kenkereya no debbo jom goonga. ² Njaboree mo nder innde Joomiraawo hano no himbe Alla kaaniri. Mballiree mo huune fuu ko o haajaa, ngam o walli heewbe, miin he hoore am, o wallii kam. ³ Mido yewta Piriskilla he Akilas, be miin he mum'en kawtidi golle Iisa *Almasiihu. ⁴ Be kosi mursude yonkiji mabbe ngam dannude yonki am. Hanaa miin tan yetti be, kawriide goondinbe be kanaa *Yahudankoo be fuu njetti be. ⁵ Mido yewta goondinbe waroo be no kawra nder suudu mabbe. Mido yewta Epaynetus, gidu am korsudu. Kanko arti goondinde *Almasiihu nder leydi Asiya. ⁶ Mido yewta Mariyaama tampandu on sanne. ⁷ Mi yewti Andaronikus he Yuniyas, *Yahudankoo be udidaabe he am. Lilaabe mawbe anndaabe sanne non, ibe arti kam goondinde *Almasiihu.

⁸ Mi yewti Ampiliyaatus, korsudu he am daliila Joomiraawo. ⁹ Mido yewta Urbanus, mo kawtufen golle

*Almasiihu, mi yeggitaay Estakis giɗo am korsuɗo. ¹⁰ Mi yewti Apeles, kolluɗo ko kam no tokkuɗo *Almasiihu goonga e goonga. Mi yewti himbe wuro Aristobulus. ¹¹ Mi yewti Herodiyon banndam Yahudanke. Mi yewti himbe wuro Narsisi goondinbe Joomiraawo. ¹² Mi yewti Tirifena he Tirifosa, rewbe gollanoobe Joomiraawo. Miɗo yewta Persis mo korsinmi, debbo tampuɗo sanne nder gollal Joomiraawo. ¹³ Mi yewti Rufus cubaado Joomiraawo. Mi yewti inniiko laatiɗo inna am, miin duu. ¹⁴ Mi yewti Asinkiritus, Felegon, Hermes, Patorobas he Hermas, mi yewti goondinbe Iisa wondube he maɓbe fuu. ¹⁵ Mi yewti Filologus he Yuliya, njewtanee kam Nireyus he sakiike mum debbo, mi yewti Olimpas. Miɗo yewta duu himbe Alla wondube he maɓbe fuu. ¹⁶ Mbundodiree hakkune moodon nder hidde he endam. Kawriɗe goondinbe *Almasiihu fuu no njewta on.

¹⁷ Banndiraabe, miɗo fooda hakkillo moodon, miɗo eela on, kakkilodon he wattoobe poododiol hakkune moodon. Himbe tefube perga on itta on dow ko ekkintinadon. Mbodɗee himbe bee, ¹⁸ ngam be ngalaa iɓe ngollana *Almasiihu Joomiraawo meedon. Deedi maɓbe tan be ngollanta. Haalaaji mbeldi he fewre, be eytirta hakkillo kettinaniɗo be naa mo anndal mum luggidaa. ¹⁹ Onon nee, filla dɗowtanaaki moodon walaa fuu to yehaay, ngam majjum miɗo nana belɗum daliila moodon. Mi hidaana ngarton jom'en hakkillo, anndon ko woodi, mbodɗodon waɗude ko woodaa. ²⁰ Booyataa, Alla Jom jam waɗan Seyɗan mornyo ley teppe moodon. Moyyere Iisa *Almasiihu Joomiraawo meedon wonda he moodon!

²¹ Timote gollidoowo he am no yewta on. Lukiyus, Yason he Sosipatoros banndiraabe am *Yahudankooɓe no njewta on. ²² Miin, Tertiyus, binndando Pol ɗerol

ngool, miɗo yewta on daliila kawtal meedɛn he Joomiraawo. ²³ Gayus, bernuɗo kam no yewta on, wuro makko goondɛnɓe fuu kawrata. Erastus kalfinaaɗo ceede huɓeere Korintu no yewta on. Banndii'en Kuwartus no yewta on. [²⁴ Moyyere Iisa *Almasiihu Joomiraawo meedɛn wonda he moodon, on fuu. Aamiin !]*

Jettooje

²⁵ Jettooje ngoodani Alla, gooduɗo baawɗe semmbinɗinde on daliila *Habaruu lobbo, filla Iisa *Almasiihu mo mbaajotoomi. Har *Habaruu lobbo, Alla waɗi siri cuuɗaɗo illa fil'ajal wannginee. ²⁶ Amma hannden siri oo wannginaama yahde he ɓe kanaa *Yahudankooɓe har dewte ɗe annabiibe mbinndi hano no Alla Duumiɗo wi'iri ɓe mbinndira ɗe ngam ɓe kanaa *Yahudankooɓe ngoondina Alla, ɗowntanoo mo. ²⁷ Teddungal laatanoo Alla Jom hikmaaku. Teddungal woodani mo faa abada har Iisa *Almasiihu. Aamiin !

* ^{16:24} 16.24 Aaya 24 tawaaka nder ɗereji arani fuu.

Ko woni Amaana Keso

Fulfulde, Western Niger: Ko woni Amaana Keso (Bible)

Copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Fulfulde, Western Niger)

Translation by: SIM Niger

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-12-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Feb 2021 from source files dated 10 Feb 2021

03866d8b-1da2-5821-b01d-4d382a1cd5d9